

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-plan 2022-2027

Borris Hede

Natura 2000-område nr. 67

Habitatområde H60

Fuglebeskyttelsesområde F37

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Midtjylland

Dato: Juni 2023

Forsidefoto: Sølehul på Borris Hede

Fotograf: Henriette Bjerregaard

ISBN: 978-87-7564-515-2

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering

Biodiversiteten i Danmarks største og mest værdifulde naturområder

Danmark rummer storslået natur.

Fra Skagens Gren og Skagerrak over Møns Klints hvide kridt til Paradisbakkerne på Bornholm. De tre ikoniske steder er nogle af de i alt 257 Natura 2000-områder. Det er steder på land og til havs, hvor der findes en helt særlig natur og biodiversitet.

Der er mange eksempler på sjældne arter og naturtyper, som er vigtige at beskytte. Der findes truede ynglefugle og sjældne planter i Danmark. Dem skal vi gøre en særlig indsats for at bevare.

De 257 områder er fordelt i hele Danmark og ejes og forvaltes af private lodsejere, fonde, kommuner og staten.

Hvert område har en plan.

Planerne for perioden 2022-27 har to nye elementer. I de store områder kommer nye målsætninger, der giver mulighed for vildere natur. Der peges også på steder, hvor udtag af kulstoffoldige lavbundsarealer udover at hjælpe klimaet kan bidrage til bedre natur f.eks. med levesteder for arter eller som buffer mellem sårbar natur og intensivt drevne landbrugsarealer.

Arbejdet med at sikre den eksisterende natur gennem naturpleje fortsætter, og der er en særlig indsats med at beskytte hjemhørende arter mod de invasive, ligesom der etableres forstyrrelsesfrie områder for fugle, havnatur og havpattedyr.

Danmark skal have mere og bedre natur, og det bidrager Natura 2000-planerne til sammen med de mange andre indsatser, som regeringen er i gang med.

Det er f.eks. Havplanens aftale om strengt beskyttede havområder, og den store Havnaturfond, der kan bidrage til øget viden og initiativer til genopretning. Etablering af naturnationalparker og urørt skov, og de netop offentliggjorte vandområdeplaner og forbedringen af vandmiljøet er også helt centrale for at sikre og forbedre naturen i områderne.

Natura 2000-områder rummer nogle af Europas og Danmarks største og mest værdifulde naturområder og repræsenterer en stor del af biodiversiteten. De danske Natura 2000-områder bidrager til det fælles EU-mål om 30 pct. beskyttet natur på land og til havs.

Miljøminister Magnus Heunicke

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturlilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Borris Hede	10
2.1 Områdebeskrivelse	10
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	12
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	12
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	13
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	16
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	17
2.3.4 Tilstand af levesteder for ynglefugle.....	18
3. Målsætninger	19
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	20
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter.....	20
3.3 Modstridende naturinteresser.....	21
4. Indsatsprogram.....	22
4.1 Generelle retningslinjer	22
4.2 Områdespecifikke retningslinjer	23
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	24
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	25

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelle konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegnings og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrundes udpegnings af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglens vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basisanalysen vurderes om givne naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

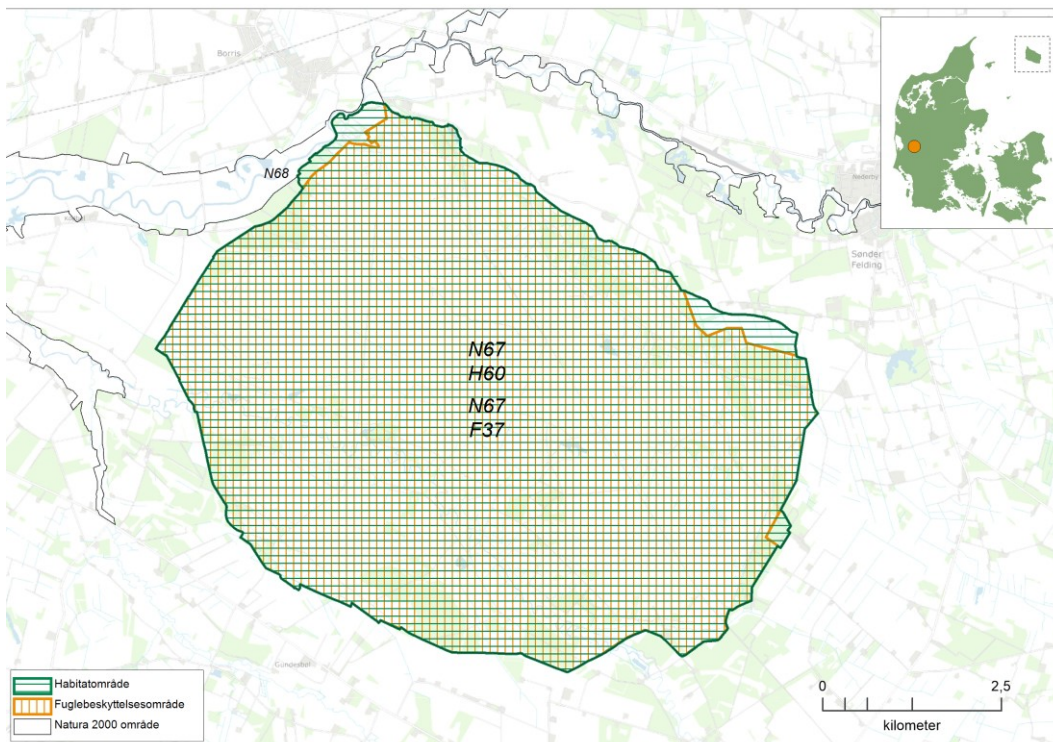
Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

Vidtstrakt hedenatur på Borris Hede. Foto Peter Bundgaard

2. Borris Hede

Kortet viser afgrænsningen af Natura 2000-område N67. Natura 2000-området består af habitatområde H60 (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F37 (lodret orange skravering).

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-området Borris Hede har et samlet areal på 4.783 ha. Området er afgrænset som vist på kortet. Området er udpeget som habitatområde nr. 60 Borris Hede og fuglebeskyttelsesområde nr. 37 Borris Hede. Stort set hele arealet, i alt 4671 ha, er statsejet. Området ligger i Ringkøbing-Skjern og Herning kommuner og i Vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Dette Natura 2000-område er udpeget for at beskytte de store sammenhængende forekomster af tørre og våde heder og i noget mindre omfang men dog stadig betydelige arealer med indlandsklit, surt overdrev, tidvis våd eng og hængesæk. Særligt vigtige er hedenaturtyperne tør og våd hede, visse- og revling-indlandsklit samt hængesæk da de arealmæssigt udgør mere end 5 % af naturtypen i den atlantiske biogeografiske region. Området rummer således over 5% af det samlede areal af visse-indlandsklit, revling-indlandsklit, surt overdrev, tidvis våd eng og over 15 % af våd hede, tør hede og hængesæk. Naturtyperne tørvelavning og rigkær er arealmæssigt ikke så dominerende, men områdets forekomster af disse er flere steder af god naturmæssig værdi.

Omme Å gennemstrømmer området mod syd og vest på en ca. 7 km lang, ureguleret strækning. Miljøtilstanden i Omme Å på strækningen gennem natura 2000 området er meget god. Omme Å er levested for bæklampret, laks, grøn kølleguldsmed og odder, som alle er på udpegningsgrundlaget for området. Bæklampret findes også i de mindre vandløb inden for området. Vandløbet er levested for flere rødlistede vandløbsinsekter, hvor især slørvingen *Isoptena serricornis* er vigtig som dansk ansvarsart.

Der er flere mindre skovarealer i området, primært langs Omme Å hvor der er kortlagt skovbevokset tørvemose og elle- og aske skov. Stilkege-krat ses kun enkelte steder i den sydøstlige del.

Borris Hede er levested for flere truede hedefugle. Der findes en lille, men fast bestand af ynglende tinksmed. I området findes endvidere en større bestand af rødrygget tornskade og natravn og en mindre bestand af hedelærke. Havørn yngler inden for området og benytter formentlig de nærliggende vandområder langs Skjern Å til fødesøgning.

Udsigt over det næringsfattige hedelandskab Foto: Peter Bundgaard

Borris Hede tilhører Forsvaret og anvendes som skydeterræn. Området omfatter landets største sammenhængende hedeareal, som består af en stor hedeblade med mange moser og kær, hvor kun nogle få bakker hæver sig et par meter op over terrænet bl.a. Røverstuer, Søbjerge, Store Blæsbjerg, Lille Blæsbjerg og Vistelhøj. Dette skyldes, at området er dannet af smeltevandsaflejringer under sidste istid, og derfor består af et forholdsvis jævnt sand- og gruslag. Der er konstateret arealer med flyvesand i området. Tørvelavningerne på Borris Hede repræsenterer god variationsbredde af denne naturtype, og flere af disse lavninger huser bestande af planten brun næbfrø, der er i tilbagegang i hele landet.

Området omfatter Borris Sønderland (1830 ha) som er beliggende i Natura 2000-områdets nordlige del og består overvejende af tør hede. Området blev erhvervet af staten i 1902 efter at det lykkedes botanikeren Eugen Warming at få en bevilling gennem undervisningsministeriet til køb af Borris Sønderland med henblik på at få fredet en af de sidste større rester af lynghede i Danmark. Warmings ansøgning blev dog kun imødekommet på betingelse af, at der på Borris Hede fremover mellem Københavns Universitet og det daværende krigsministerium kunne aftales, at militæret fik mulighed for at bruge terrænet til øvelser for fodfolk og rytteri.

I 1953 blev Borris øvelsesterræn udvidet med yderligere 2900 ha, som ikke er fredet. Øvelseterrænet blev især udvidet mod syd og øst men også arealer nord og vest for Borris Sønderland er tilføjet. De nye randområder til Borris Sønderland indeholder naturtyper som er fugtigere og mere artsrige end de centrale dele. Hedemoser og søer findes især i den østlige del af området (St. Engmose). Dele af Natura 2000-området, i alt 1830 ha, er fredet ved en bekendtgørelse fra 1903.

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 60		
Naturtyper:	Visse-indlandsklit (2310)	Revling-indlandsklit (2320)
	Græs-indlandsklit (2330)	Lobeliesø (3110)
	Søbred med småurter (3130)	Kransnålalge-sø (3140)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Å-mudderbanke (3270)
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)
	Enekrat (5130)	Surt overdrev* (6230)
	Tidvis våd eng (6410)	Hængesæk (7140)
	Tørvelavning (7150)	Rigkær (7230)
	Stilke-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Grøn kølleguldsmed (1037)	Bæklampret (1096)
	Laks (1106)	Odder (1355)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Å-mudderbanke (3270) er ikke til stede i habitatområde H60. Den nævnte naturtype gennemgås derfor ikke yderligere.

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 37		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Havørn (Y)
	Rørhøg (Y)	Blå kærhøg (T)
	Hedehøg (Y)	Trane (Y)
	Hjejle (Y)	Tinksmed (Y)
	Mosehornugle (Y)	Natrvn (Y)
	Hedelærke (Y)	Rødrygget tornskade (Y)

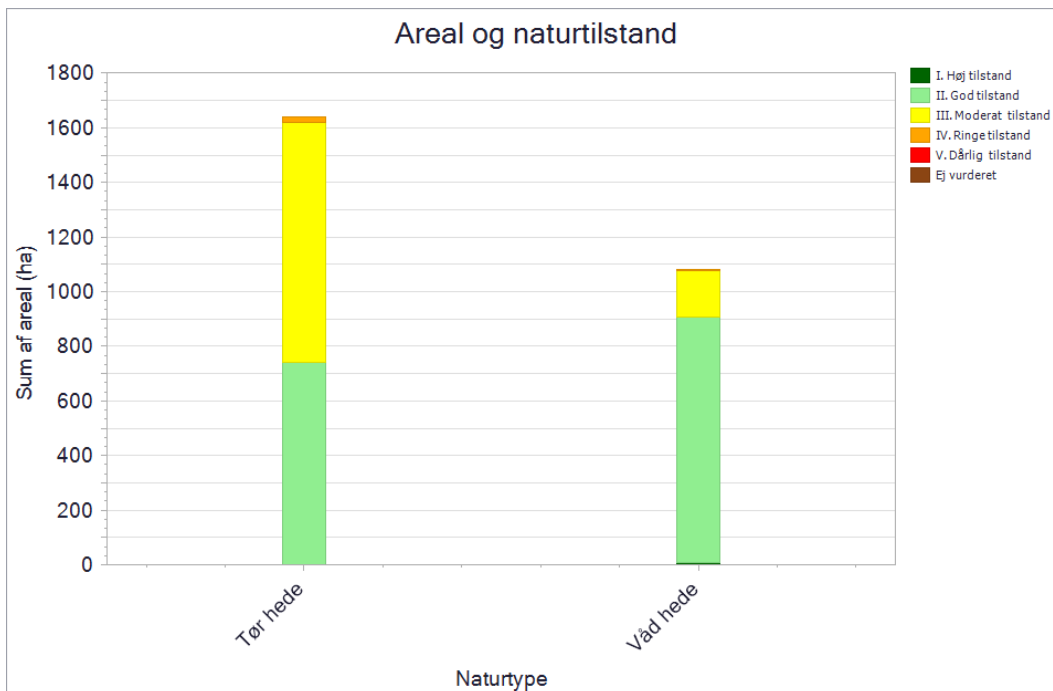
Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for træfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Rørdrum (Y), rørhøg (Y) og mosehornugle (Y) er ikke til stede i fuglebeskyttelsesområde F37. De nævnte fugle gennemgås derfor ikke yderligere.

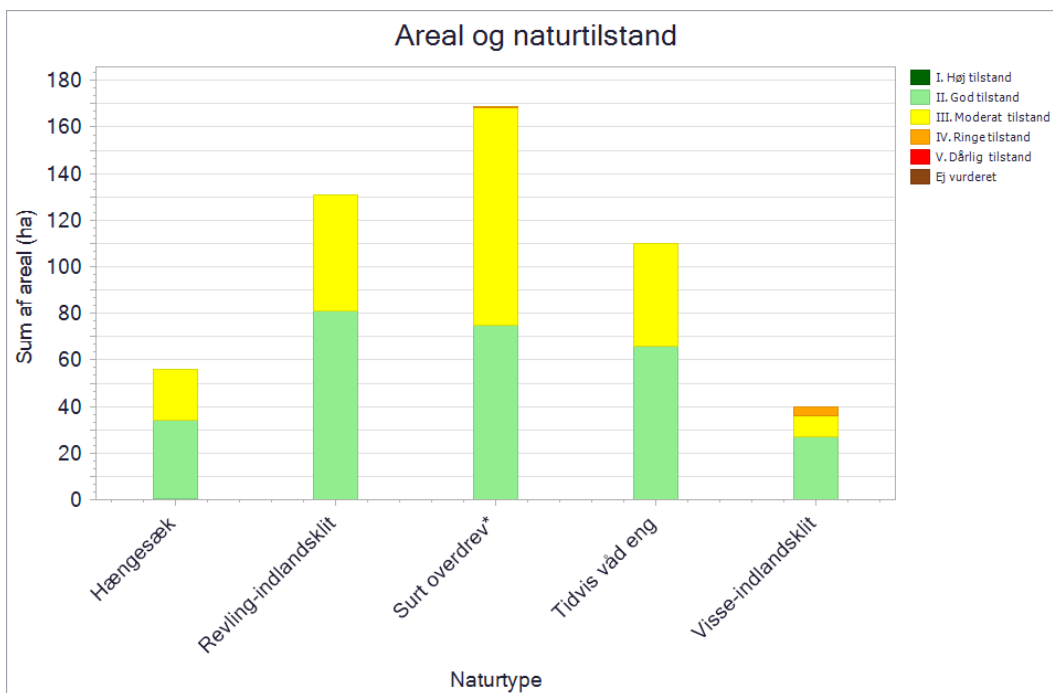
2.3 Tilstand og forekomst for området udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

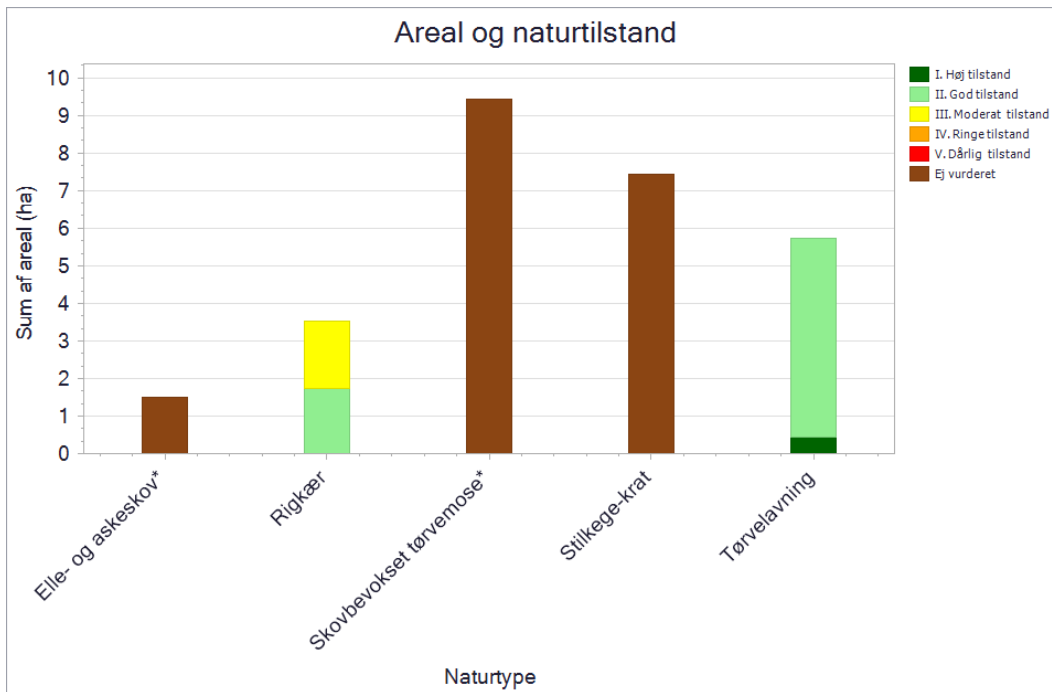
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

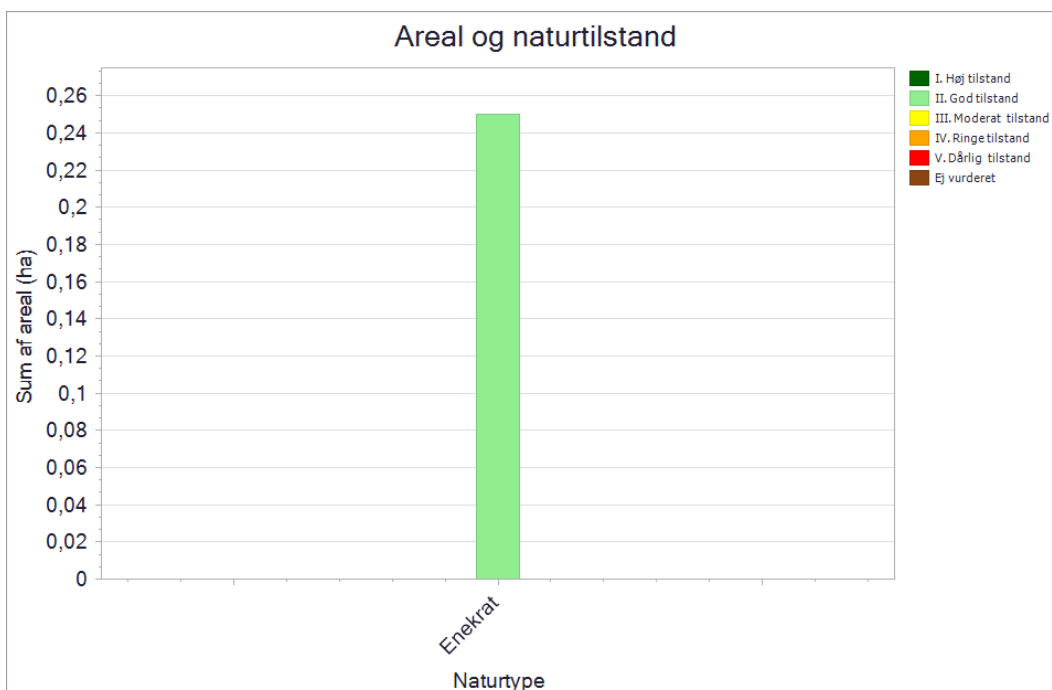
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Tør hede (4030) er den mest dominerende naturtype i Natura 2000-området. Knap halvdel er i god naturtilstand grundet hensigtsmæssig pleje, mens godt halvdel er i moderat tilstand. Sidstnævnte tilstand kan henføres til tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Våd hede (4110) forekommer tilsvarende med store arealer. Naturtilstanden er overvejende god. Naturtypen trives med den militære aktivitet, da de stedvise hyppige afbrændinger fører til høj dækning af klokkeling, som er karakterart for naturtypen. En del af de våde heder i moderat tilstand har problemer med afvanding og tilgroning med invasive arter, vedplanter og høj dækning af blåtop.

Visse-indlandsklit (2310) og revling-indlandsklit (2320) forekommer ofte i mosaik. Det samlede areal er godt 180 ha, hvilket er stort set uændret i forhold til forrige kortlægning (2010-12). Tilstanden er heller ikke væsentlig ændret i forhold til tidligere. Omkring 60 % af det samlede areal af de to naturtyper er i god tilstand grundet pleje. Ca. 40 % af arealerne er i moderat tilstand, hovedsagligt fordi der er registreret tilgroning med vedplanter, invasive arter og indslag af problemarterne gederams og gyvel, som påvirker artsindekset negativt da de indikerer næringsberigelse.

Enekrat (5150) er kun kortlagt med et meget begrænset areal. Tilstanden er god grundet en forholdsvis artsrig, lavtvoksende vegetation mellem enebærbuskene og pga. fravær af invasive arter.

Sure overdrev (6230) findes spredt på heden, men er mest almindelige på de forladte landbrugsarealer i den sydlige del af området. Knapt halvdelen af arealet er god naturtilstand grundet højt artsindeks da der er forekomst af mange af de plantearter som er knyttet til naturtypen. Der er en forholdsvis stor andel af arealet, der er i moderat tilstand, hvilket kan henføres til, at en del arealer med naturtypen er uden drift og at flere af arealerne derfor fremstår noget tilgroede med høje urter, vedplanter og invasive arter. Der er også registreret begrænset indslag af problemarterne ager-tidsel, almindelig kvik, draphavre, gederams og gyvel som indikerer næringsbelastning og som trækker ned i naturtilstand.

Omkring to tredjedele af arealet med tidvis våd eng (6410) er i god naturtilstand grundet forholdsvis lav tilgroning med vedplanter og invasive arter. Omkring en tredjedel er i moderat tilstand grundet bl.a. afvanding og tilgroning med vedplanter og invasive arter.

Tilstanden for hængesæk (7140) er overvejende god, men der er også væsentlige arealer i moderat tilstand. Mange af områdets hængesække er næringsfattige og er fint udviklede med dominans af tørvemosser og urter tilknyttet naturtypen. På arealerne i moderat tilstand kan tilstanden henføres til tilgroning med høje urter, bl.a. tagrør, grundet højere tilgængelighed af næringsstoffer langs Omme Å. For nogle arealer er det også tilgroning med vedplanter, afvanding og forekomst af invasive arter, som påvirker tilstanden.

Tørvelavning (7150) forekommer med ret beskedne arealer, hvilket er typisk for naturtypen. Tørvelavningerne er langt overvejende i god naturtilstand grundet lav vegetationshøjde, begrænset tilgroning med vedplanter og fordi naturtypens arter er tilstede og der er fravær af problemarter.

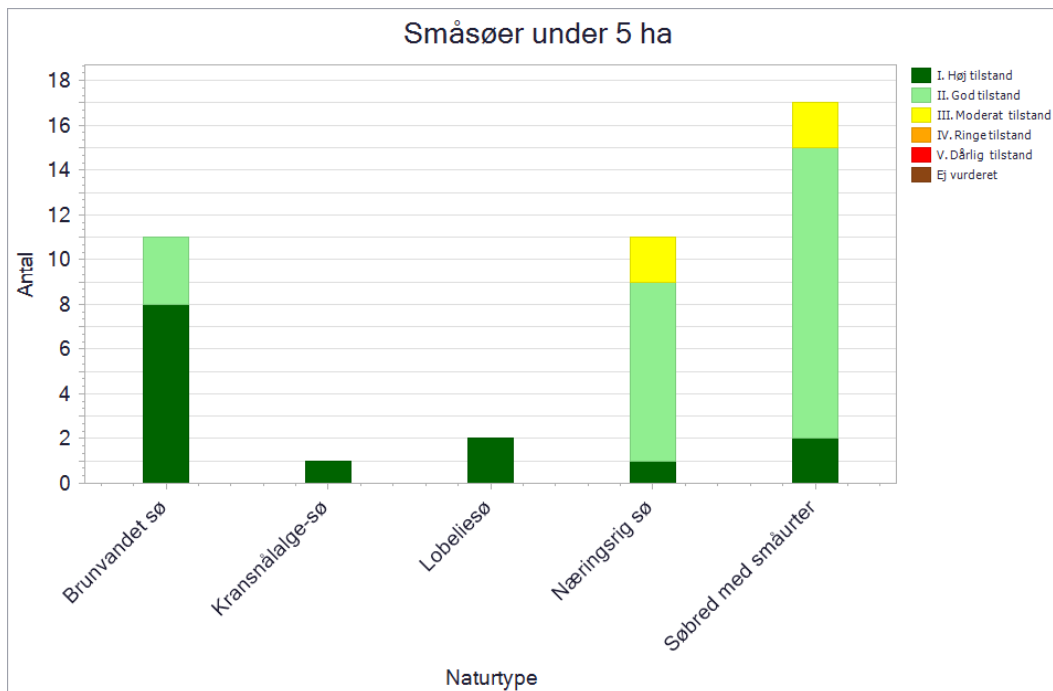
Rigkær (7230). Naturtypen forekommer med begrænsede arealer. Naturtilstanden er god på ca. halvdelen af arealet og moderat på den anden halvdel. Der er ingen drift på arealerne og den moderate tilstand for en del af forekomsterne kan henføres til tilgroning med høje urter og vedplanter.

For stilkege-krat (9190) er der registreret mindre end 1 stort træ/ha på ca. 10 % af naturtypens areal og 1-5 store træer/ha på ca. 90 % af arealet. For skovbevokset tørvemose (91D0) er der registreret mindre end 1 stort træ/ha på ca. 60 % af naturtypens areal og 1-5 store træer/ha på ca. 40 % af arealet. For elle- og askeskove (91E0) er der registreret mindre end 1 stort træ/ha på ca. 10 % af naturtypens areal og 1-5 store træer/ha på ca. 90 % af arealet.

For stilkege-krat (9190) er der registreret mindre end 1 stk. stående dødt ved/ha på knap 10 % af arealet og 1-5 stk. stående dødt ved/ha på godt 90 % af arealet. For skovbevokset tørvemose (91D0) er der registreret mindre end 1 stk. stående dødt ved/ha på ca. 40 % af arealet og 1-5 stk. stående dødt ved/ha på ca. 60 % af arealet. For elle- og askeskove (91E0) er der registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på godt 25 % af arealet og over 10 stk. stående dødt ved/ha på knap 75 % af arealet.

For stilkege-krat (9190) er der registreret mindre end 1 stk. liggende dødt ved/ha på knap 10 % af arealet og 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på godt 90 % af arealet. I skovbevokset tørvemose (91D0) er der registreret mindre end 1 stk. liggende dødt ved/ha på ca. 75% af arealet og 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på ca. 25 % af arealet. For elle- og askeskove (91E0) er der registreret 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på hele arealet.

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt 17 små søer med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130). De er tilstandsvurderet med hhv. 2 i høj tilstand, 13 i god tilstand og 2 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af artsrige bredzoner med en spredt dækning af karakteristiske amfibiske planter, næringsfattige forhold uden opblomstringer af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Derudover har søerne generelt en udbredt artsrig undervandsvegetation. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre artsrig undervands- og bredzonevegetation og er domineret af rørsumpsvegetation.

I området er der yderligere kortlagt 11 små søer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med hhv. 1 i høj tilstand, 8 i god tilstand og 2 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en udbredt artsrig undervandsvegetation samt en spredt flydebladsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt ingen påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af en artsrig undervandsvegetation, og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofflørsel. Den ene sø er desuden også påvirket af jordbrugsdrift.

I området er der yderligere kortlagt 11 søer med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). De er tilstandsvurderet med hhv. 8 i høj tilstand og 3 i god tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig undervandsvegetation med gode rentvandsarter, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt ingen påvirkning fra jordbrugsdrift.

I området er der yderligere kortlagt 2 småsøer med habitatnaturtypen lobeliesø (3110) i høj tilstand. Søerne har en spredt undervandsvegetation med få rosetplanter, god dækning af karakteristiske amfibiske planter i bredzonen, næringsfattige lysåbne forhold med få forekomster af trådalger og en ingen påvirkning fra jordbrugsdrift.

I området er der yderligere kortlagt en småsø med habitatnaturtypen kransnålalge-sø (3140) i høj tilstand. Søen er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation domineret af kransnålalger. Søen har derudover ingen forekomster af trådalger og der er ingen påvirkning fra jordbrugsdrift.

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	16

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtyper i området

I Natura 2000-området er der kortlagt 16 km vandløb med naturtypen vandløb med vandplanter (3260). Naturtypen er kortlagt i Omme på hele den vandløbsstrækning der gennemløber Natura 2000-området. Omme Å har gennem området et helt naturligt forløb med en høj vandløbskvalitet, og vandløbet huser en veludviklet og rentvandskrævende smådyrsfauna bl.a. grøn kølleguldsmed der senest i 2020 er registreret på hele strækningen gennem Borris Hede. Vandløbet er også levested for en række andre arter på områdets udpegningsgrundlag bl.a. laks og odder findes på den udpegede vandløbsstrækning. Naturtypen vandløb med vandplanter og også registreret på den vandløbsstrækning af Kærbæk som har sit forløb inden for Natura 2000-området. Vandløbene i Natura 2000-området er omfattet af vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

Omme Å løber igennem området og er blandt andet levested for odder, bæklampret og grøn kølleguldsmed. Foto: Peter Bundgaard

2.3.4 Tilstand af levesteder for ynglefugle

Kortlægningen af ynglefuglenes levesteder er foretaget i 2017-19, og den beregnede tilstand fremgår af nedenstående diagram.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Tinksmed

Der er kortlagt 4 levesteder for tinksmed i området. Det drejer sig om vådområder ved Langdam, Gåsemosedam, Vistelhøj og ved Lange Kajs Dæmning i den sydlige del af området. Alle er de beregnet til at være i god tilstand pga. en stor arealandel af mudderflader og blankt vand, en lav andel af vedplanter en god og uforstyrret hydrologi.

Tinksmed på yngleplads i en af områdets hedesøer. Foto: Peter Bundgaard

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

De overordnede mål for Natura 2000-området er:

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau, og fugle på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at sikre bestandsstørrelsen på nationalt niveau. Målet er, at de store hedeflader afvekslende med hedekær og mindre bakker er karakteristiske landskabslementer på Borris Hede. Omme Å dalen er et markant landskabslement, der rummer værdifulde naturtyper og levesteder. For grøn kølleguldsmed og laks gælder det, at opretholdelse af gode fysiske forhold og et varieret dyre- og planteliv i Omme Å er afgørende for arternes fortsatte forekomst inden for Natura 2000 området.

Der er i dette område specielt fokus på en række naturtyper som har biogeografisk store forekomster i området, særlige forekomster i Danmark og/eller stærkt ugunstig bevaringsstatus på biografisk niveau. Det drejer sig om visse-indlandsklit (2310), revling-indlandsklit (2320), våd hede (4010), tør hede (4030), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), tørvelavninger (7150), rigkær (7230) samt hængesække (7140), både de naturligt forekommende i Omme Å dalen og de som flere steder er opstået i kunstigt anlagte søer. Der skal være plads til mosaiknatur og en naturtypekarakteristisk flora og fauna. Blandt skovnaturtyperne skal der være fokus på sikring af stilkege-krat (9190), skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0).

Sønaturtyperne søbred med småurter (3130), næringsrig sø (3150), og brunvandet sø (3160) sikres en artsrig undervandsvegetation.

For ynglefuglene skal de velegnede levesteder for tinksmed, som er tæt tilknyttet områdets småsøer, sikres. Yderligere sikres levestederne i skovlysninger for natravn og på de lysåbne arealer for rødrygget tornskade.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne. Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper, arter eller fugle på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper, arter- og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 3253 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 1985 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til overvejende tørbund og ca. 1268 ha som naturtyper knyttet til overvejende vådbund.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 923 ha tørbundsnaturtyper og mindst 1014 ha vådbundsnaturtyper i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 18 ha.
- For de skovbevoksede naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For vandløb henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.

Arter

- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet, at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Ynglefugle

- For hedefugle er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang.
- For ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem er målet, at de skal bidrage til at sikre og øge bestanden på nationalt niveau. Levestedernes samlede areal og tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) skal være stabil eller i fremgang.

Trækfugle

- For trækfugle, som ikke optræder med nationalt eller internationalt betydende forekomster i fuglebeskyttelsesområdet, er målet, at deres fælde-, raste- og overnatningsområder skal sikres eller være i fremgang.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

Hvis der som resultat af indsatser for mere hensigtsmæssig hydrologi for naturtypen sker fremgang af våd hede (4010) på bekostning af blåtopdomineret tidvis våd eng (6410) og tør hede (4030) prioriteres denne udvikling.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsats for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsats for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlag, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.

5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, og på om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr.
9. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Områdespecifikke retningslinjer

1. Tilstanden af levestederne for hjejle sikres, således at de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
2. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. bæklampret, odder, grøn kølleguldsmed, laks og trane. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
3. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
4. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 218 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning.
5. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000-område ligger inden for vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Vandområdeplanernes indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. Vandområdeplanerne for 2021-2027 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vandområdeplanernes indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organisk stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 er beskrevet i de nye vandområdeplaner og fremgår af indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS for vandområdeplanerne på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

Hedelærke yngler i Natura 2000-områdets skovlysninger med lav vegetation og på sandede lysåbne arealer i brændbælter og kørespor. Foto: Peter Bundgaard

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er kobled til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Enekrat	5130
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Græs-indlandsklit	2330
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Revling-indlandsklit	2320
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tør hede	4030
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Visse-indlandsklit	2310
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Stilkege-krat	9190
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tørvelavning	7150
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Våd hede	4010
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Elle- og askeskov*	91E0
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitatarter	Arts navn	Arts nr.
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Bæklampret	1096
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Grøn kølleguldsmed	1037
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Laks	1106
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Odder	1355

Grupperinger af ynglefugle	Fugle navn	Fugle nr.
Hedefugle	Tinksmed	A166
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Havørn	A075
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hedehøg	A084
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hedelærke	A246
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hjejle	A140
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Natravn	A224
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Rødrygget tomskade	A338
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Trane	A127

Grupperinger af trækfugle	Fugle navn	Fugle nr.
Trækfugle, ikke national/internat. betydende forekomst	Blå kærhøg	A082

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Lobeliesø	3110

Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer under 5 ha	Søbred med småurter	3130

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Vandløb	Vandløb	3260

Resume

Natura 2000-plan for Borris Hede (nr. 67). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for områdets udpegede arter, fugle og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter, fugle og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk